

9. Корнієнко Я. Соња Делоне: законодавиця моди українського походження [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://wisecow.com.ua/mistecztvo/zhinochi-imena-v-mistecztvi/sonya-delone-zakonodaviczya-modi-ukrayinskogo-poxodzhennya.html>

Надійшла до редакції 02.10.2019 р.

УДК 329.1/.6:321.72(477)

Я. О. Білик

СТАНОВЛЕННЯ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ПАРТІЇ УКРАЇНИ

Білик Ярослав Олегович, аспірант кафедри історії та етнографії України, e-mail: fant1k93@bigmir.net

Одеський національний політехнічний університет,
пр-т Шевченка, 1, м. Одеса, 65044, Україна

АНОТАЦІЯ

У процесі демократизації суспільства вкрай необхідні знання щодо становлення перших демократичних партій. У зв'язку з цим актуалізується питання про дослідження ДемПУ. У статті на основі низки джерел проаналізовано створення однієї із перших політичних партій, утвореної лідерами Народного Руху України, а саме розглянуто становлення Демократичної партії України. ДемПУ прагнула домогтися відродження і вільного розвитку культури українського народу, всіх національностей та етнічних груп, які мешкають на території України. Відбито політичні погляди Демократичної партії та її лідерів на становлення демократії в державі, проаналізовано основні положення маніфесту Демократичної партії України.

У статті зазначається, що партія виступила за незалежність України і чітко стояла на цій позиції. Розглянуто її основні положення та ідеологічні напрями на початковому етапі.

Ключові слова: *Демократична партія України, Народний Рух України, маніфест, демократія, незалежність.*

Я. О. Билык

СТАНОВЛЕНИЕ ДЕМОКРАТИЧЕСКОЙ ПАРТИИ УКРАИНЫ

Билык Ярослав Олегович, аспирант кафедры истории и этнографии Украины, e-mail: fant1k93@bigmir.net

Одесский национальный политехнический университет,
пр-т Шевченко, 1, г. Одесса, 65044, Украина

АННОТАЦИЯ

В процессе демократизации общества крайне необходимы знания о становлении первых демократических партий. В связи с этим актуализируется вопрос об исследовании ДемПУ. В статье на основе ряда источников проанализировано создание одной из первых политических партий, образованной лидерами Народного Руха Украины, а именно рассмотрено становление Демократической партии Украины. ДемПУ также хотела добиться возрождения и свободного развития культуры украинского народа, всех национальностей и этнических групп, проживающих на территории Украины. Отражены политические взгляды Демократической партии и ее лидеров на становление демократии в государстве, проанализированы основные положения манифеста Демократической партии Украины.

В статье отмечается, что партия выступила за независимость Украины и четко стояла на этой позиции. Рассмотрены ее основные положения и идеологические направления на начальном этапе.

Ключевые слова: *Демократическая партия Украины, Народный Рух Украины, манифест, демократия, независимость.*

Ya. O. Bilyk

ESTABLISHMENT OF THE DEMOCRATIC PARTY OF UKRAINE

Bilyk Yaroslav Olegovych, Postgraduate student at the History and Entnography of Ukraine Department, e-mail: fant1k93@bigmir.net

Odesa National Polytechnic University,
1 Shevchenko avenue, Odesa, 65044, Ukraine

ANNOTATION

In the process of democratization of society, knowledge about the formation of the first democratic parties is essential. In this regard, the issue of the study of DemPU is being updated. Based on a num-

ber of sources, the article analyzes the creation of one of the first political parties formed by the leaders of the People's Movement of Ukraine, namely, the formation of the Democratic Party of Ukraine is considered. This party also wanted to achieve the revival and free development of the culture of the Ukrainian people, all nationalities and ethnic groups living in Ukraine. The political views of the Democratic Party and its leaders on the formation of democracy in the state are reflected, the main provisions of the manifesto of the Democratic Party of Ukraine are analyzed.

The article notes that the party advocated the independence of Ukraine and clearly stood in that position. Its main provisions and ideological directions at the initial stage are considered.

Key words: *Democratic Party of Ukraine, Narodnyi Rukh of Ukraine, manifesto, democracy, independence.*

Актуальність дослідження. Народний Рух України став базою для формування демократії в країні, консолідувавши в собі провідну частину прогресивних сил республіки, розпочав перебування політичної складової країни. Застаріла система зазнала краху і потребувала нових провідних реформ, спрямованих на послаблення авторитету і впливу комуністичної влади. Підйом демократичних сил у республіці був очевидний. В Україні голосом народу стала громадсько-політична організація — Народний Рух України.

Метою статті є дослідження становлення Демократичної партії України, розглянуто її основні положення та ідеологічні напрями на початковому етапі.

Історіографічний огляд та джерельна база дослідження. Нині джерельну базу складає значна кількість публікацій, які так чи інакше висвітлюють загальні проблеми становлення перших політичних партій в Україні у 1990 рр. Зокрема фундаментальне дослідження Г. Гончарука «Народний Рух України: Історія: 1989–1996 рр.» [1], монографія О. Гараня «Убити дракона. З історії Руху та нових партій» [2]. Втім більшість праць присвячені саме відтворенню історичних обставин виникнення і почакового періоду діяльності політичних партій. Це питання розкрито у публікаціях П. Гай-Нижник, І. Підкови, Л. Дещинського та ін. Аналіз зазначених праць дозволяє дослідити формування багатопартійності в Україні. Проте специфіка програмних документів Демократичної партії України у період становлення розглядалася фрагментарно. Отже недостатня роз-

робленість означеного питання та усвідомлення цього факту як проблеми й зумовили мету нашої статті.

Виклад основного матеріалу дослідження. Загальною метою демократичних сил України, що консолідувалися в Народному Русі України, стала вільна, незалежна, демократична Україна. Народний Рух України повинен був стати центром демократичного опору комуністичній владі, перетворившись на політичну партію, змінити вектор перебудови країни у бік західних держав, провести демократичні реформи, встановити нові політичні орієнтири країни. Дмитро Павличко зазначав: «Демократія — це передовсім самовизначення нації. Демократичний устрій, який ставить у центр своїх турбот людину, особу, індивідуальність, можливий лише в такому суспільстві, де національні почуття не знають пригноблення, де нема утисків та обмежень національним мовам і традиціям, де ідеал життя індивідуального згармонізований з ідеалом громадсько-політичного життя» [3].

IV сесія Великої Ради Руху в Хусті не підтримала ініціативу з перетворення Народного Руху України на партію. З одного боку, була втрачена можливість формування єдиної демократичної платформи, з іншого, покладено початок становленню багатопартійності. Саме на цьому з'їзді було проголошено створення Демократичної партії України і Республіканської партії України. Дмитро Павличко писав: «Я свого часу пропонував перетворити Рух на партію, але це, мабуть, було б помилкою. Тепер важко судити, чим насправді була викликана заява щодо перетворення Руху на партію, оскільки жоден з виступаючих навіть не намагався відстоювати ці ідеї». Тоді стало зрозуміло, що автори заяви «До членів Руху та всіх громадян України» не планували перетворити Народний Рух України на політичну партію. Володимир Яворівський зауважив, що вони хотіли збудити суспільство — показати, що в ньому вже існують організації, здатні перетворитися на партії [4].

Так, однією з перших партій, утвореною рухівцями, стала Демократична партія України, заснована 15 грудня 1990 року на I (Установчому) з'їзді у місті Києві. Зареєстрована Міністерством юстиції України 28 червня 1991 року. Його очолили Дмитро Павличко й Юрій Бадзьо, який зазначав, що з'їзд складався з національно-поміркованої частини Народ-

ного Руху України, а також Спілки письменників України, до якої входять Іван Драч, Володимир Яворівський, Віталій Дончик, Дмитро Павличко та інші, «на той час у партії налічувалося 2,7 тис. членів, у Верховній Раді УРСР вона мала 25 народних депутатів. З'їзд затвердив Програмові принципи і Статут партії, обрав керівні органи» [1]. Соціал-демократичне спрямування було визначено основною ідеологією. Дмитро Павличко з питання створення політичної партії висловлювався так: «Ми хочемо поставити за ідеологічну основу нової партії бажання Тараса Шевченка та його колег створити партію в формі Кирило-Мефодіївського братства, ми хочемо взяти на озброєння радикалізм Івана Франка і соціал-демократизм Лесі Українки. Ми хочемо взяти у свою програму і своє національне мислення, державні програми Михайла Драгоманова і Михайла Павлика, Володимира Винниченка і Михайла Грушевського» [5].

Відозва «До народу України» Установчого з'їзду Демократичної партії України наголосила на курсі побудови незалежної держави, на загрозі «нового союзного договору», який тлумачився як національне, політичне та економічне поневолення. ДемПУ зазначала: «Хочемо побудувати правову державу, в якій забезпечуватимуться свобода, рівність і соціальна захищеність усіх її громадян, незалежно від національності, партійності, віросповідання чи майнового стану» [3]. Важливим у Відозві є й відображення позитивної позиції лідерів, готовність до співпраці з іншими демократичними силами, де спільними зусиллями можливе створення правової держави. «Наша мета — демократія і повна державна незалежність України» [3].

Відповідно до Загальних принципів важливо виокремити пріоритетне ставлення Демократичної партії України до прав і свобод людини: «Демократична партія України виходить із безумовної засади, що найвищою цінністю в суспільстві є вільна людина» [3]. Прийняття і дотримання європейських фундаментальних правових основ з прав людини, які десятиліттями свідомо нехтувалися радянською владою, було важливим кроком у поясненні міжнародній спільноті готовності народу України до рішучих змін у правовому і суспільному житті країни. «Основний обов'язок держави — забезпечення в суспільстві верховенства законів, які мають відповідати загаль-

ноприйнятим людським нормам, проголошеним Організацією Об'єднаних Націй, і традиціям українського народу» [3].

Керуючись правовою базою, Демократична партія України закріпила найважливіші аспекти розвитку України, не порушуючи прав іноземних громадян, які проживають на її території: «Демократична партія України ставить своєю метою досягнення державної незалежності України <...> відображення й усебічного розвитку української та інших національних культур, свободу світогляду й віросповідання» [3]. Країна потребувала впровадження загальноприйнятих демократичних норм, правовий їх захист і закріплення, підтримання і підконтрольного забезпечення на державному рівні. Запровадження нових політичних ідей було не можливим без зламу старої системи, яку створила Комуністична партія, тому Демократична партія і зазначала необхідність «зламу диктатури КПРС» [3].

Перетворення України на правову державу повинно було розпочатися з дотримання прав людини, суверенітету як джерела права. Досягнення цієї мети передбачало прийняття міжнародних декларацій, пактів, а найголовніше — забезпечення їх на державному рівні і закріплення в Конституції країни. «Політико-правова система України має забезпечити владу та громадянські права людини» [3]. Забезпечення прав національних меншин, які проживають на території України, є важливим посилом до створення прогресивного демократичного суспільства. «Демократична партія відстоює право національних меншин України на вільний культурний розвиток, на збереження своєї мови, традиції, релігії» [3].

Впродовж тривалого правління Радянської влади, політика якої була спрямована на асиміляцію усього населення, цілковите знищення політичної свідомості громадян і зомбування навколо комуністичної ідеології, культурний, інтелектуальний і стан духовності нації потребував зцілення. «Систему освіти слід гуманізувати, вивільнити від політизації та міліарного виховання в школі. Першочергове завдання школи — виховання широкої освіченості і духовності» [3]. У державі була крайня необхідність у широкому формуванні свідомості громадян з поступовим відходом від політизованої єдиної системи виховання, що склалася за Радянського Союзу.

Основними кроками побудови високого рівня життя в Україні Демократична партія вбачала «передусім націоналізацію загальносоюзної власності на території України, звільнення народного господарства республіки від односторонньої колоніальної орієнтації на розвиток екологічно небезпечних галузей важкої індустрії, а від монополії державної власності на засоби виробництва» [3]. Виходом України з економічної кризи мало стати «відновлення господарських інститутів української державності — власної банківської, фінансової та кредитної систем, митниці, грошової одиниці, цінової та податкової політики», впровадження власної економічної політики і контроль мають створити умови для прогресивного росту держави. Також зазначалася необхідність запровадження ринкової інфраструктури — товарних, валютних й фондових бірж, страхових компаній, вільної економічної зони, заснування Національного банку, грошової одиниці України, що дозволить вступ до міжнародних економічних організацій та Європейського товариства.

Гарантування соціальної захищеності людини Демократична партія вбачала у «впровадженні системи індексації цін і відповідно компенсації інфляційних процесів створенні незалежних профспілок як соціального і правового захисту громадян», структура політики повинна була кардинально змінитися зі створенням вповноважених структур із захисту соціальних прав, заснування системи дотацій і кредитів багатодітним сім'ям, створення програми соціального забезпечення безробітних громадян [3].

Екологічна ситуація в країні перебувала в катастрофічному стані, масовий розвиток екологічно небезпечних галузей важкої індустрії на території України та закрита ідеологічна політика радянської системи призвели до найстрашнішої техногенної катастрофи людства, вибуху на Чорнобильській атомній станції, наслідки якої впродовж століть переслідуватимуть землю і народ України. Демократична партія зазначила необхідність дотримання «екологічної безпеки над екологічними потребами», будівництво промислових об'єктів повинно бути підконтрольне екологічному контролю та екологічній експертизі, починаючи з проектування будівництва та експлуатації всіх промислових об'єктів. Кожна людина має право на безпечне й сприятливе для здоров'я природне середовище. Вка-

зувалось і те, що «критерії стосовно охорони природи мають відповідати міжнародним нормам, створення державної та громадської служби контролю з загально доступним регулярним і повним інформуванням [3].

Україні, яка боролася за незалежність своєї держави, був необхідний невіддільний атрибут суверенної держави й гарант забезпечення незалежності народу, а саме власні невід’ємні ні кому не підпорядковані збройні сили України. Демократична партія України виступала за створення незалежної української армії. Проходження військової служби громадянами України мало тільки на власній території було потрібне створення в Україні без’ядерної зони, а також заборони виготовлення, зберігання і транспортування через кордони держави зброї масового знищення, що допоможе приєднатися до Без’ядерного союзу і заручитися підтримкою європейської громади.

Вже 14 травня 1990 року в місті Києві «Маніфест Демократичної партії України», написаний правознавцем Юрієм Бадзьо, був доопрацьований і доповнений ініціативною групою зі створення Демократичної партії України. Маніфест підписало вісімдесят шість осіб, тридцять одна з яких була народними депутатами Верховної Ради Української Радянської Соціалістичної Республіки. Опублікований «Маніфест демократичної партії України» 31 травня 1990 року в «Літературній Україні», в якому зазначалося: «Наш суспільний ідеал — свобода, справедливість, народовладдя» [2].

Висновки. Україна переживала час перебудови, становлення нової політичної свідомості суспільства і потребувала новітніх національних, демократичних реформ. Саме політичні партії демократичного спрямування повинні були стати гарантом впровадження і реалізації демократичних прав і свобод. Демократична, об’єднавши в собі колишніх поміркованих комуністів, таких як Дмитро Павличко, Іван Драч, Юрій Бадзьо, була націлена на злам застарілої системи і впровадження демократії в Україні. Актуальним завданням вітчизняної науки в соціально-політичному контексті є виявлення й осмислення характерних ознак процесу становлення, розвитку та функціонування партій демократичного спрямування у перші роки незалежності, на основі чого можливий пошук оптимальних шляхів подальшого розвитку вітчизняної демократії.

Джерела та література

1. Гончарук Г. Народний Рух України: Історія: 1989–1996 рр. Одеса, 2014. 336 с.: іл.
2. Гарань О. Убити дракона (З історії Руху та нових партії України). Київ: Либідь, 1993. 200 с.
3. Маніфест Демократичної партії України. *Сучасність*. 1990. Ч. 7–8. С. 140–161.
4. *Вісник Руху*. 1990. № 4, част. 2.
5. Гай-Нижник П. Створення Демократичної партії України та її позиція щодо путчу ГКЧП (1990–1991 рр.). URL: <http://www.hai-puzhnyk.in.ua/doc/9000doc.php> (дата звернення 19.09. 2019).
6. Ідейні засади Демократичної партії України: З матеріалів Установчого з'їзду. Київ, 1990. 30 с.

Надійшла до редакції 05.10.2019 р.

УДК 32:97(477)

М. М. Вітряк

БАГАТОВЕКТОРНІСТЬ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ Л. Д. КУЧМИ

Вітряк Максим Миколайович, аспірант кафедри історії та етнографії України, e-mail: maksimvitrak@gmail.com

Одеський національний політехнічний університет
пр-т Шевченка, 1, м. Одеса, 65044, Україна

АНОТАЦІЯ

У статті досліджується багатовекторність політичної діяльності України періоду перебування Леоніда Кучми на посаді Президента України (1994–2004 роки) та особливості зовнішньополітичного курсу «багатовекторності». Проаналізована історіографія та джерельна база з проблематики статті.

Здійснено короткий аналіз пріоритетів зовнішньої політики Леоніда Кучми. Автор акцентує увагу на тих обережних кроках в зовнішній політиці, які робив Леонід Кучма для збереження суверенітету України, маневруючи між такими центрами геополітичного тяжіння, як Росія, ЄС та Сполучені Штати Америки. Наголошено на впливі міжнародних чинників на процес українського державотворення, проаналізовано основні проблеми та особливості становлення України як суб'єкта міжнародних відносин. У статті автор висловлює власне переконання, що саме **особистість Леоніда**